

Motivatie aanwakkeren en behouden

Motivatie speelt een belangrijke rol in autonoom en zelfregulerend handelen. Er bestaan 3 vormen van motivatie:

- 1 A-motivatie: een gebrek aan intentie tot handelen
- 2 Extrinsieke motivatie: passieve inschikkelijkheid. Deze kan opgedeeld worden in externe regulatie (werken voor het krijgen van een beloning of het vermijden van straf), introjectie (werken voor het behoud van zelfvertrouwen of het vermijden van angst of schuldgevoelens), identificatie (werken voor het belang van het persoonlijk leven) en integratie (werken passend bij persoonlijke normen en waarden).
- 3 Intrinsieke motivatie: een intentie tot handelen vanuit persoonlijke interesse of plezier met betrekking tot de handeling zelf. Dit lijkt op wat omschreven wordt als 'flow'; een staat van moeiteloze concentratie en plezier, waarbij iemand helemaal opgaat in het moment en de ervaring.

Veel begaafde leerlingen zijn zowel intrinsiek gemotiveerd als a-gemotiveerd. Ook wordt in het regulier onderwijs vaak gezien dat begaafde leerlingen het schooljaar beginnen met intrinsieke motivatie, maar dat ze gedurende het jaar sneller vervallen in externe regulatie en a-motivatie.

Het Achievement Orientation Model (Siegler en McClelland) legt uit hoe motivatie kan worden gezien en verklaart waarom sommige leerlingen wel gemotiveerd zijn en andere niet. De mate van motivatie is afhankelijk van een samenspel tussen verschillende factoren:

- Self-efficacy: het vertrouwen van leerlingen in hun eigen vaardigheden om een taak te volbrengen ('Kan ik dit?')
- Taakwaardering: de waarde die leerlingen hechten aan een specifieke taak ('Is dit belangrijk voor mij om goed te doen?')
- Omgevingsperceptie: de overtuigingen van leerlingen over de ondersteuning die ze krijgen vanuit hun omgeving ('Staan mijn ouders, leerkrachten en vrienden achter mij?')

De meest directe manier om de 3 factoren positief te beïnvloeden is door het bieden van passende uitdaging. Dit begint met aansluiten bij de zone van naaste ontwikkeling en het compacten van de leerstof. Ook is er een intellectuele stimulans nodig om de intrinsieke motivatie te vergroten. Dit hangt samen met de behoefte aan complexe denkactiviteiten en het plezier daarin. Vaak kan dit bereikt worden door een beroep te doen op de hogere-orde denkvaardigheden. Ook de samenwerking met ontwikkelingsgelijken en diepgaande discussies dragen hieraan bij.

Enkele tips:

- Vervang gesloten opdrachten door open opdrachten, waarbij de leerlingen keuze hebben en ze hun voorkennis, denkvaardigheden en interesses kunnen inzetten. Laat de leerling bijvoorbeeld in plaats van een invuloefening met verkleinwoorden te maken zelf een tekst schrijven met daarin minstens 10 verkleinwoorden.
- Sta open voor inbreng van de leerling, bijvoorbeeld over onderwerpen, verbanden die zij leggen of een idee dat ze hebben voor een activiteit. Hiermee laat je als leerkracht merken dat de interesses en ideeën van leerlingen ertoe doen.
- Vraag aan ouders waar de interesses en ambities van hun kind liggen.
- Problem-based learning, waarbij kinderen een complex, actueel probleem uit de echte wereld moeten oplossen kan de nieuwsgierigheid aanwakkeren.

- Voeg een spelelement toe aan een opdracht (*gamification*), zoals een beperking van de materialen die gebruikt kunnen worden of een beperking van de tijd die eraan besteed mag worden.
- Leg het nut van een les uit, met het oog op de directe opbrengst, de leerlijn of de verdere (school)carrière. Besteed aandacht aan de beleving van de les, door aan kinderen te vragen wie er zin in heeft. Leerlingen zelf laten nadenken over wat ze uit een opdracht kunnen halen, draagt bij aan toenemende zelfregulering en welbevinden.
- De mate van self-efficacy (geloven dat je de vaardigheden beheerst om een taak succesvol uit te voeren) wordt vooral beïnvloed door hoe goed een leerling in het verleden denkt te hebben gepresteerd. Haal met elkaar herinneringen aan eerdere prestaties op. Bouw momenten in voor reflectie en zelfevaluatie, bijvoorbeeld met behulp van een 'check-out'; Wat ging goed? Wat is gelukt? Wat heb je gedaan dat het zoveel beter gaat? Dit gaat makkelijker wanneer er vooraf samen succescriteria worden opgesteld.
- Groeiportfolio's kunnen een krachtig middel zijn om ontwikkeling en groei zichtbaar te maken. Wanneer leerlingen ervaren dat ze door hun inspanningen controle hebben over hun ontwikkeling, draagt dat bij aan self-efficacy en een groeigerichte mindset.
- Steun van de leerkracht en klasgenoten draagt bij aan intrinsieke motivatie. Investeer in een positieve relatie en bied een uitdagend lesaanbod vanuit hoge verwachtingen.
- Zorg er als leerkracht voor dat je ook zelf het nut van een lesactiviteit inziet en er plezier aan beleeft, dan is het makkelijk om jouw leerlingen te enthousiasmeren.
- Door de relevantie van een opdracht uit te leggen, kom je tegemoet aan de behoefte aan autonomie van een leerling. Het bieden van keuzes kan helpend zijn, maar is niet betekenisvol wanneer er bijvoorbeeld uit 3 saaie alternatieven gekozen kan worden.
- Ga het gesprek aan met de leerling zelf. Wat heeft de leerling nodig om de taken op te pakken? Voer dit gesprek één-op-één en niet in de hele groep. Wat werkt is maatwerk, dat ook nog per situatie of context kan verschillen. Er is geen universele oplossing. Motivatie is dynamisch en veranderbaar.
- Ga creatief om met opdrachten en vraag jezelf af hoe jij deze leerling in de leerstand kan krijgen. Bijvoorbeeld door een opdracht te geven die aansluit bij de interesse van een kind.
- Niet alles hoeft leuk te zijn. Om een taal te leren moet een leerling bijvoorbeeld ook woordjes stampen. Het helpt als je de leerling het belang van deze minder leuke kant van leren laat inzien, zodat ze het toch willen leren. Probeer een goede balans te vinden tussen leren wat je interessant vindt en je conformeren aan dat wat geleerd moet worden op een manier dat wellicht wat minder goed aansluit bij jouw *zijn*.
- Op de site van het SLO (www.slo.nl) staan gespreksplaten voor het primair onderwijs en voortgezet onderwijs die ingezet kunnen worden voor talentontwikkeling bij kinderen.

(Bron: Tijdschrift Talent, september 2024)

Succes met het begeleiden van jouw leerling!

- Margriet Smit Psychodiagnostiek -